

тому числі управління фінансами та невідворотності дієвого покарання за допущені зловживання в управлінні коштами; 2) зростання рівня кваліфікації службовців наділених повноваженнями щодо управління місцевим бюджетом, розвиток їхньої ініціативності, креативності щодо вирішення поставлених завдань; 3) активній участі територіальної громади у бюджетному процесі на місцевому рівні.

Отже, розвиток місцевого самоврядування є доволі складним процесом, який може бути успішним лише за певних умов. Головними з яких є повна

відповідність діяльності органів місцевого самоврядування реальним інтересам місцевих мешканців та загальнонаціональним пріоритетам у гуманітарній, економічній, соціальній сферах. Принципового значення при цьому набуває створення умов для законного та ефективного використання наявних у органів місцевого самоврядування фінансових ресурсах. Лише в цьому випадку бюджетна децентралізація матиме успіх, а не призведе лише до децентралізації місця дерибану суспільних ресурсів з центру в регіони.

Нагайло Світлана Йосипівна, *головний спеціаліст сектору автоматизованої обробки інформації, виплати та контролю за призначенням соціальних виплат відділу бухгалтерського обліку Управління праці та соціального захисту населення Козівської районної державної адміністрації*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ НА ДІТЕЙ ОДИНОКИМ МАТЕРЯМ

Збільшення кількості неповних сімей є фактом, розповсюдженим по всьому світу. На сьогоднішній день в Україні розпадається кожний другий шлюб, все більше жінок народжують дитину без чоловіка. Наслідком цього є зростання чисельності одиноких матерів, більшість з яких можна віднести до категорії осіб, які потребують матеріальної допомоги у зв'язку із тим, що дохід неповної сім'ї складає лише заробітна плата матері.

Законодавством України передбачені пільги та різні гарантії для одиноких матерів, однак, деякі із них жінка втрачає у разі, коли вона вступає в шлюб.

«Одинока мати», «вдова», «жінка, яка виховує дитину без батька» – ці поняття часто зустрічаємо у повсякденному житті та офіційних документах. В сучасному суспільстві все частіше вживається і термін «одинокий батько», однак правового закріплення цього поняття, критерії встановлення його статусу в законодавстві чітко не визначено. Застосування цих понять пов'язане із соціальним захистом (отриманням пільг, соціальних допомог та пенсій), але їх тлумачення у різних галузях згідно з нормативними документами також різне. Особливим суб'єктом відносин та суб'єктом права на пільги та переваги дана категорія осіб (одинокі мати, одинокі батьки)

виступають у трудовому праві, податковому праві (щодо податкової пільги) та праві соціального забезпечення.

Отже, метою даного дослідження є аналіз законодавства України, що регулює питання матеріального забезпечення неповних сімей, та внесення пропозицій щодо його вдосконалення.

Законодавство України про соціальний захист одиноких матерів містить ряд недоліків та суперечностей. Одним із проблемних питань правового регулювання є надання допомоги на дітей одиноким матерям.

Згідно ж ст. 18-1 Закону «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» право на допомогу на дітей мають одинокі матері, які не перебувають у шлюбі, одинокі усиновителі, якщо у свідоцтві про народження дитини (рішенні про усиновлення дитини) відсутній запис про батька (матір) або запис про батька (матір) проведено в установленому порядку державним органом реєстрації актів цивільного стану за вказівкою матері (батька, усиновителя) дитини. До одиноких матерів також відносяться вдови та жінки, які виховують дитину без батька (розлучені жінки, які виховують дітей самостійно, навіть якщо вони отримують аліменти). Самотньою матір'ю вважається і жінка, яка вийшла заміж, але її новий чоловік дитини не всиновив.

Окремі положення ст. 18-1 сформульовано таким чином, що викликає деякі зауваження.

Ч. 1 вказаної статті визначає, що право на допомогу на дітей одиноким матерям мають одинокі матері (які не перебувають у шлюбі), одинокі усиновителі, якщо у свідоцтві про народження дитини (рішенні про усиновлення

дитини) відсутній запис про батька (матір) або запис про батька (матір) проведено в установленому порядку державним органом реєстрації актів цивільного стану за вказівкою матері (батька, усиновителя) дитини [1].

Із зазначеного правового акту важко зрозуміти, хто ж вважається одинокою матір'ю, так як у такому формулюванні є певна тавтологія (право на допомогу одиноким матерям мають одинокі матері). Крім того, у даній нормі не вказано основне правило, щодо встановлення статусу одинокої матері, а саме те, що дитина повинна бути народжена жінкою, яка не перебуває у зареєстрованому шлюбі. Натомість зазначається, що одинокою матір'ю визнається мати, яка не перебуває у шлюбі, що суперечить ч. 3 ст. 181 (якщо одинока мати уклала шлюб, то за нею зберігається право на отримання допомоги на дітей, які народилися до шлюбу, якщо ці діти не були усиновлені чоловіком). Незрозумілим зі змісту є і формулювання: «...якщо у документі про народження дитини, виданому компетентними органами іноземної держави, за умови його легалізації в установленому законодавством порядку (рішенні про усиновлення дитини), відсутній запис про батька (матір) або запис про батька (матір) проведено в установленому порядку державним органом реєстрації актів цивільного стану за вказівкою матері (батька, усиновителя) дитини». Виходячи з вище сказаного, є можливість призначення допомоги одинокому батьку. Але Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» як заявника права на допомогу на дітей одиноким матерям одинокого батька не передбачає.

Вказані неточності зумовлюють виникнення ряду спірних питань на практиці і тому вимагають їх усунення. Таким чином, вважаємо за доцільне змінити зміст ч. 1 ст. 18-1 та викласти її в такій редакції: «Право на допомогу на дітей одиноким матерям має жінка, яка народила дитину, не перебуваючи у зареєстрованому шлюбі, якщо у свідоцтві про народження дитини відсутній запис про батька або запис про батька проведено в установленому порядку зі слів матері».

Право на допомогу на дітей одиноким усиновителям пропонуємо закріпити в Законі окремим положенням. Усиновителем дитини може бути дієздатна особа віком не менше двадцяти одного року, за винятком родичів дитини [3].

Усиновлення здійснюється згідно рішення суду. Якщо усиновлення відбувається однією особою, то відомості про батька (матір) дитини або відсутні або запис про них буде проведено за вказівкою усиновителя.

Отже, право на допомогу на дітей одиноким усиновителем має особа (чоловік або жінка), яка, не перебуваючи у шлюбі, усиновила дитину, у рішенні про усиновлення якої відсутній запис про матір (батька) або такий запис проведено в установленому порядку зі слів усиновителя.

Привертає увагу і положення щодо розміру допомоги на дітей одиноким матерям. Відповідно до ст. 183 допомога на дітей одиноким матерям, одиноким усиновителям, матері (батьку) в разі смерті одного з батьків, які мають дітей віком до 18 років, надається у розмірі, що дорівнює різниці між 50% прожиткового мінімуму для дитини від-

повідного віку та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців, але не менше 30% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. Однак ч. 3 ст. 46 Конституції України закріплює, що пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом. Так як утримання дитини в неповній сім'ї складається лише з доходу одного з батьків, то вказана допомога є заміною частини утримання другого з батьків. Тому вважаємо, що мінімальний її розмір повинен бути не менше половини (50%) прожиткового мінімуму на дитину відповідного віку.

Ст. 183 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» вважаємо за доцільне доповнити таким: «Допомога на дітей одиноким матерям, одиноким усиновителям, матері (батьку) в разі смерті одного з батьків не призначається, якщо середньомісячний сукупний дохід сім'ї перевищує величину, що розраховується як сума встановлених на час звернення відповідних прожиткових мінімумів для кожної дитини до 18 років, яка виховується в сім'ї, та для кожного іншого члена сім'ї та дитини, яка навчається до 23 років, – середньої заробітної плати, визначеної для працівників, зайнятих у галузях економіки, що склалася в Україні в місяці, що передує періоду, за який обчислюється сукупний дохід» [6]. Тобто, крім діючого обмеження щодо розміру допомоги на дітей одиноким матерям залежно від сукупного доходу сім'ї, уряд обмежує право одинокої

матері отримати додаткову підтримку від держави.

В ст. 181 вказано, що жінка, яка має дітей від особи, з якою вона не перебувала і не перебуває в зареєстрованому шлюбі, але з якою вона веде спільне господарство, разом проживає та виховує дітей, права на одержання допомоги, встановленої на дітей одиноким матерям, не має. Однак немає механізму виявлення співжителів жінки.

Підбиваючи підсумок аналізу Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» щодо питання про право на допомогу на дітей одиноким матерям, можемо зробити такі висновки:

– по-перше, право на вказану допомогу мають одинокі матері, а також одинокі усиновителі, батько (мати) дітей у разі смерті одного з батьків. Як

бачимо, назва самої допомоги вказаної в Законі (допомога на дітей одиноким матерям) не повністю відповідає її змісту. Тому пропонуємо, як можливий варіант, визначення цієї допомоги як допомога на дітей з неповних сімей.

– по-друге, вважаємо недієвим положення ч. 4 ст. 181, оскільки законодавство не передбачає механізму підтвердження зв'язку дітей і чоловіка, який не перебуває у зареєстрованому шлюбі з жінкою, але веде спільне господарство і виховує дітей.

– по-третє, для забезпечення конституційної гарантії, закріпленої в ч. 3 ст. 46 Конституції України, розмір допомоги на дітей одиноким матерям повинен бути встановлений не нижче 50% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

Література:

1. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 22 березня 2001 р. № 2334-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 20. – С. 102.
2. Порядок надання державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам: затверджений наказом Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства фінансів України, Міністерства охорони здоров'я України від 30 квітня 2002 р. № 226/293/169 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 24. – С. 191.
3. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21. – С. 135.
4. Міщенко Т. Удосконалення механізму державної допомоги сім'ям з дітьми / Т. Міщенко // Праця і зарплата. – 2002. – № 9. – С. 6.
5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40 (40–42). – С. 492.
6. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» щодо надання різних видів соціальної допомоги з урахуванням рівня доходів сімей від 29 листопада 2011 р. № 9516 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id= &pf3511=41918.